

Nr 315.

Av herr **Osvald m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m.*

Enligt 1946 års högskoleutrednings betänkande (SOU 1947:67) borde laboratorstjänster inrättas vid lantbrukshögskolans institutioner för husdjurens anatomi och fysiologi, husdjurens avels- och raslära och husdjurens utfodring och skötsel, liksom vid ett antal av högskolans övriga institutioner. I Kungl. Maj:ts proposition nr 177 till innevarande års riksdag angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m. uttalas emellertid, att behovet av laboratorstjänster vid de ovan nämnda husdjursinstitutionerna ej ansetts tillräckligt styrkt. Departementschefen anför (s. 40), att han beräffande laboratorstjänsterna i motsats till högskoleutredningen ej ansett sig böra utgå ifrån att som regel varje professur borde kompletteras med en dylik befattningshavare, utan i stället ansett sig böra pröva behovet från fall till fall med hänsyn till forskningens och undervisningens krav. På sidan 45 anföres ytterligare att sådana befattningar borde inrättas på ämnesområden, där ämnets omfattning och betydelse eller undervisningsskyldighetens omfattning skulle kräva två högre befattningshavare. Mot detta tillvägagångssätt vid prövningen synes i och för sig ingenting vara att invända. Det är emellertid egendomligt, att en sådan prövning kunnat medföra, att samtliga husdjursinstitutioner kommit i en ogynnsammare ställning än de institutioner, för vilka laboratorstjänster föreslagits.

Vid en granskning av läroämnenas *omfattning* kommer man ovillkorligen till det resultatet, att alla tre husdjursämnena äro synnerligen vittomfattande. Husdjurens anatomi och fysiologi innefattar så vitt skilda områden, att det torde vara ytterst sällsynt, att det vid moderna högskolor företrädes av endast en professur. Vid veterinärhögskolan företrädes anatomen och fysiologien av tre och vid de medicinska högskolorna av minst fyra professorer. Husdjurens avels- och raslära innefattar dels den tillämpade fortplantningsfysiologien och dels den tillämpade genetiken, varför även detta ämne är synnerligen omfattande. Husdjurens utfodring och skötsel innefattar dels näringsfysiologien ur såväl kvantitativ som kvalitativ synpunkt, dels näringslärans praktiska tillämpning på de olika husdjursslagen. Av alla övriga läroämnen vid lantbrukshögskolan torde det endast vara allmän jordbrukslära och växtodlingslära, som möjligen kunna sägas omspänna större områden.

I fråga om husdjursämnenas betydelse, sådan denna kommer till uttryck i undervisningsplanen, må anföras, att utfodringsläran ej torde stå efter något av de med laboratorstjänster gynnade ämnena med undantag för växtodlingsläran. Denna skall nämligen vara tentamensämne på fyra linjer och förhørsämne på en linje. Utfodringsläran skall liksom jordbruksläran samt maskin- och redskapsläran vara tentamensämne på tre linjer och förhørsämne på två linjer. Avels- och rasläran skall vara tentamensämne på två linjer och förhørsämne på tre linjer, och djurfysiologien tentamensämne på en linje och förhørsämne på fyra linjer. Av ämnen för vilka laboratorsbefattningar föreslagits skola marklära och agronomisk hydroteknik vara tentamensämne på en linje och förhørsämne på fyra linjer, och slutligen skall mikrobiologi ej vara tentamensämne på någon linje. Om vid bedömandet av betydelsen ur den nu angivna synpunkten hänsyn även tages till bortvalsrätten, torde sistnämnda ämne få anses som ett av högskolans minsta ämnen.

Ser man på läroämnenas *betydelse* för lantbruket och tager i betraktande att omkring 80 % av den svenska skörden av husdjuren omvandlas till animaliska produkter, måste man också komma till det resultatet, att de tre husdjursämnena äro synnerligen betydelsefulla för svenskt lantbruk. Den animaliska produktionens effektivitet är beroende dels på djurmaterialets beskaffenhet och dels på dess utnyttjande. Både avels- och rasläran och utfodringsläran måste ovillkorligen här tillmätas en central betydelse inom jordbruksforskningen och den högre lantbruksundervisningen.

Undervisningsskyldighetens omfattning enligt nu gällande läroplan (program för undervisningen vid kungl. lantbrukshögskolan 1947—48) är betydligt större inom vart och ett av de tre husdjursämnena än inom flera av de läroämnen för vilka laboratorsbefattningar föreslagits av departementschefen. Även i detta avseende finnas starka sakskalet för att jämställa de tre husdjursinstitutionerna med institutionerna för exempelvis allmän jordbrukslära och växtodlingslära, då det gäller inrättandet av laboratorstjänster.

Det kan sålunda näppeligen vara varken husdjursämnenas omfattning och betydelse eller undervisningsskyldighetens omfattning, som föranlett departementschefen att icke för dessa ämnen upptaga de av högskoleutredningen föreslagna laboratorsbefattningarna. Om nämnda förhållanden fått vara utslagsgivande, borde nämligen åtminstone två av husdjursämnena varit bland de första, för vilka sådana befattningar skulle ha ifrågakommit. Orsaken torde i stället böra sökas i vad som anförts nedtill på s. 45 i propositionen, där det sägs att behovet av laboratorstjänster ej ansetts styrkt, »helst som ifrågavarande ämnen tangera den veterinära forskningens område».

Det torde vara första gången denna ämnesgrupp ansetts böra träda till-

baka för motsvarande ämnen vid veterinärhögskolan, då det gällt institutionernas förseende med vetenskapligt skolad personal. Högskoleutredningen har emellertid i sitt betänkande åtminstone delvis klarlagt den väsensolikhet, som föreligger mellan lantbrukshögskolans och veterinärhögskolans husdjursforskning. Sålunda anföres på s. 239 följande: »Vid vissa av lantbrukshögskolans institutioner på husdjursområdet bearbetas problem, som nära sammanhånga med de arbetsuppgifter, som handhas av veterinärhögskolans här förevarande institution. Vid lantbrukshögskolan är man emellertid härvid inriktad på husdjurens normala förhållanden och syftar till att genom lämpligt avelsurval och rationell utfodring åstadkomma bästa möjliga produktion, medan man vid veterinärhögskolan är inriktad på eliminering av sjukdomsorsaker, som ha samband med avelsbiologiska respektive utfodrings- och ladugårdshygieniska spörsmål. Mellan lantbruks- och veterinärhögskolornas här avsedda arbetsfält finnas av lätt insedda skäl gränsområden, som kunna innebära en viss risk för dubbelarbete. Ett sådant torde emellertid kunna undvikas genom att det samarbete, som redan förekommer mellan respektive institutioner vid ifrågasvarande två högskolor, fortsättes och ytterligare fördjupas. Detta samarbete torde också i hög grad kunna främjas genom den av utredningen i andra kapitlet föreslagna samarbetsnämnden för de under jordbruksdepartementet lydande högskolorna.»

Vid lantbrukshögskolans husdjursinstitutioner och motsvarande institutioner vid veterinärhögskolan har hittills aldrig något dubbelarbete förekommit, och det torde heller icke finnas några som helst sakliga skäl för att befara sådant dubbelarbete i fortsättningen. Härtill äro ämnesområdena alltför omfattande och inriktningen på helt olika problem alltför tydlig.

Till lantbrukshögskolans institution för avels- och raslära måste uppenbarligen hänföras husdjursgenetiken i egentlig mening, och de viktigaste arbetsuppgifterna bestå i klarläggandet av nedärvningen av husdjurens ekonomiskt viktiga egenskaper samt utforskandet av metoder för de olika husdjursarternas och rasernas förbättrande genom avelsurval. Detta är emellertid icke någon förstahandsuppgift för någon av veterinärhögskolans institutioner.

Utfodringsläran kan knappast sägas vara företrädd vid veterinärhögskolan, åtminstone icke vad forskningen beträffar, även om viss undervisning i ämnet meddelas. Lantbrukshögskolans forskning på utfodringens och skötselns områden inriktas främst på att bereda jordbrukarna tillfälle att planlägga driften med syfte att uppnå det mest ekonomiska resultatet, medan den främsta uppgiften för motsvarande forskning vid veterinärhögskolan är att sätta veterinärerna i stånd att bota sjuka djur. Dessutom må framhållas, att djuren ofta bliva sjuka endast därför att många jordbrukare ännu ej lärt sig att utnyttja de medel, forskningen på fysiologiens och

utfodringslärans områden ställt till förfogande. Att hindra sjukdomsutbrott eller att undanröja sjukdomsorsaker är långt ifrån nog för att hålla våra husdjur i sådan kondition och livskraft, att de äro produktionsdugliga enligt de krav, som med hänsyn till det ekonomiska läget måste ställas på dem. För den ena substansen efter den andra har sålunda klarlagts, att vad som behöves för att undvika sjukdom hos ett djur endast utgör en bråkdel av vad som behöves för full hälsa och produktionskraft. Under senare tid är det särskilt protein, växttråd, vitaminer och mineralämnen, som beaktats. Detta klarläggande har skett inom den till fysiologi och utfodringslära hörande forskningen. På mineralutfodringens område har man sålunda i praktiken, sedan normer utformats vid lantbrukshögskolans institution för utfodringslära, gått in för en tilldelning, som är flerdubbelt större än den veterinärerna rekommenderat för att förebygga sjukdom. Detsamma gäller för flera av de viktigaste vitaminerna, i det att ofta 5—10 gånger så stora mängder erfordras för kroppsfunctionernas normala förlopp vid full produktion som den för sjukdoms förhindrande behövligen mängden. Härtill kommer, att i många fall produkternas kvalitet beror på den med fodret tillförda mängden av de olika substanserna.

Trots den grundväsentliga olikheten mellan de två högskolorna i fråga om målen för husdjursforskningen kommer dock verksamheten vid lantbrukshögskolan stundom att »tangeras» verksamheten vid veterinärhögskolan. Detta är lika naturligt som att agronomernas arbete på husdjursområdet ute i det praktiska lantbruket ibland »tangeras» veterinärernas. Detta kan dock icke få ge anledning till att så viktiga ämnen som lantbrukshögskolans husdjursämnen skola bli sämre tillgodosedda med forskar- och lärarkrafter än vad som motsvarar deras betydelse på lantbrukshögskolans undervisnings- och forskningsprogram.

Ett annat viktigt skäl för att inrätta laboratorstjänster vid institutionerna för husdjurens avels- och raslära och husdjurens utfodring och skötsel ligger däri, att rekryteringen av forskare på dessa områden måste säkras. Till de naturvetenskapliga institutionerna vid lantbrukshögskolan kunna forskare förvärfvas från universitet och fackhögskolor, men i fråga om de tillämpade ämnena måste i regel forskarna utbildas inom lantbrukshögskolan vid respektive institutioner. En forskare på husdjurens avels- och raslära och husdjurens utfodring och skötsels område måste vara väl förtrogen med sitt arbetsmaterial husdjuren, och detta blir han endast om han specialutbildats på området. En befattning som professor i avels- och raslära resp. utfodringslära kan icke besättas med en zoolog (genetiker) resp. näringsfysiolog, som saknar ingående erfarenhet av forsknings- och försöksverksamheten på husdjursområdet.

Då sålunda lantbrukshögskolans husdjursämnen i fråga om omfattning och betydelse i och för sig och ett par av dem även i fråga om undervis-

ningsskyldighetens omfattning höra till högskolans största ämnen, och då den inom alla dessa ämnen bedrivna forskningen är av största betydelse för vårt lands husdjursskötsel, hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 177 måtte besluta att laboratorsbefattningar skola inrättas fr. o. m. budgetåret 1949/50 vid lantbrukshögskolans institutioner för husdjurens anatomi och fysiologi, husdjurens avels- och raslära samt husdjurens utfodring och skötsel.

Stockholm den 3 april 1948.

Hugo Osvald.

Hjalmar Nilsson.

P. J. Näslund.
